

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО
Факультет права, гуманітарних і соціальних наук
Кафедра «Психології, педагогіки та філософії»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи

Віктор КОСТІН

« 24 / » 09 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ООК-1 «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

**Другого (магістерського) освітнього рівня
спеціальність 053 «Психологія»
освітньо-професійна програма 053 «Психологія»**

Кременчук 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання психології в закладах вищої освіти» розроблена на основі освітньо-професійної програми «Психологія», підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» та відповідних нормативних документів.

Робочу програму розробила доц. кафедри ППФ Ірина УШАКОВА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри освітньо-професійної програми «Психологія», спеціальності 053 «Психологія» – кафедри ППФ

протокол № 1 від « 09 » _____ 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми Ольга ЛІТВІНОВА

Завідувач кафедри _____ Ольга ЛІТВІНОВА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету права, гуманітарних та соціальних наук протокол № 1 від « 04 » 09 _____ 2023 р.

Голова науково-методичної ради Людмила ВАСЕЧКО

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 05 Соціальні і поведінкові науки	Цикл дисциплін загальної підготовки	
	Напрямок підготовки 053 «Психологія»		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): магістр з психології	Рік підготовки: (курс)	
Змістових модулів – 2		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання - немає		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	24 год	10 год
		Семінарські	
		26 год.	4 год
		Практичні	
		-	-
		Самостійна робота	
		100 год.	136
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 50:100

для заочної форми навчання – 14:136

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: формування компетенцій майбутніх психологів, які спрямовані на розвиток здатності здійснювати освітню діяльність у сфері психології загалом і на межі предметних галузей, сприяння формуванню психологічних знань, умінь, навичок, необхідних для майбутнього викладача вищої школи.

Завдання курсу:

– знайомство з основними теоретичними уявленнями та підходами до питання викладання у закладах вищої освіти (ЗВО) взагалі та викладання психології зокрема;

– набуття майбутніми психологами знань щодо методики передачі психологічних інтелектуальних надбань;

– формування навичок навчально-методичної діяльності.

В результаті вивчення курсу студенти повинні набути *практичних навичок та вмінь* щодо:

– здійснення методичного забезпечення навчального процесу

– впливу на суб'єктів навчального процесу з метою формування професійних цінностей, знань та умінь особистості;

– застосування психологічних знань в просвітницькій роботі;

– адаптації до нових професійних та соціальних умов освітнього середовища з метою забезпечення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг;

– добору і застосування педагогічно і психологічно обґрунтованих методів і прийомів викладання психологічних дисциплін;

– врахування як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів, що впливають на оптимізацію педагогічного процесу.

За результатами опанування навчальної дисципліни «Методика викладання психології в закладах вищої освіти» студенти набувають **компетентностей:**

Загальні компетентності:

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні компетентності:

– СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

– СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

– СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

– СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

– СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

– СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

та програмних результатів навчання:

– ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій

– ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

– ПР7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

– ПРН10 – Здійснювати аналітичний пошук відповідної до

сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

– ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Дидактичні основи організації навчально-виховного процесу у закладах освіти

Тема 1. Сучасна освіта в Україні

Структура освіти в Україні. Особливості методики викладання у вищій школі. Нормативно-правове забезпечення викладання у вищій школі. Сутність та структура навчальних планів. Навчальна програма та способи її побудови. Структура робочої навчальної програми. Розклад навчальних занять.

Тема 2. Зміст, завдання і функції викладання психології.

Місце та роль психологічних дисциплін в системі багаторівневої підготовки фахівців. Основні тенденції сучасної психологічної освіти в світі. Базова психологічна освіта. Післядипломна психологічна освіта. Неформальна психологічна освіта. Цілі та принципи викладання психології у ЗВО.

Тема 3. Педагогічний процес як система.

Методологічні засади розробки методики викладання психології. Принципи навчання. Розробка методики викладання психологічної дисципліни. Визначення цілей і завдань вивчення дисципліни. Визначення змісту навчання при вивченні дисципліни. Вибір методів і форм навчання. Словесні, наочні та практичні методи навчання. Методика організації контролю навчальних успіхів студентів. Специфіка педагогічного процесу при викладанні психології.

Тема 4. Педагогічні технології у викладанні психології.

Поняття педагогічної технології. Порівняння понять «методика» та «педагогічна технологія». Технологія проблемного навчання. Технологія модульного навчання. Технології ігрового навчання. Інформаційні технології

навчання. Технологія знаково-контекстного навчання. Технологія особистісно-орієнтованого навчання. Технологія дистанційного навчання.

Інноваційна освіта. Програмоване та проблемне навчання. Сутність інтерактивного навчання. Застосування активних методів навчання при викладанні психології (ігрові методи навчання, тренінг, кейс-метод, метод «мозкового штурму», дискусія, метод «круглого столу»). Модерація як інноваційна форма навчання.

Тема 5. Таксономія навчальних завдань при вивченні психології.

Поняття про таксономію та таксацію. Таксономія Д. Толінгерової. Таксономія Д. Блюма. Ефективність різних методів засвоєння інформації. Моделі навчання. Модель емпіричного навчання Д. Колба. Категорії розумових умінь, описані Р. Марзано. Теорія розвитку критичного мислення.

Тема 6. Особливості професійної діяльності викладача закладу вищої освіти.

Поняття психолого-педагогічної культури викладача. Рівні розвитку психологічної культури та їх критерії. Спеціальні здібності педагога вищої школи. Професійна компетентність викладача. Сутність, функції педагогічної комунікації. Педагогічне спілкування як взаємодія. Педагогічна майстерність. Професійні помилки в діяльності педагога.

Змістовий модуль 2. Методичні основи організації навчального процесу при викладанні психології у ЗВО

Тема 7. Основні форми організації навчального процесу в ЗВО.

Форми організації навчального процесу у ЗВО. Лекції з психології: характерні особливості, вимоги до проведення, види. Особливості проведення семінарських занять. Практичні та лабораторні заняття з психології. Організація різних видів практики з психології.

Тема 8. Керівництво самостійною роботою студентів.

Поняття про самостійну роботу студента. Зміст самостійної роботи. Методика організації самостійної роботи з вивчення першоджерел. Методика

роботи з навчальною та науковою літературою. Методика підготовки до виступу. Завдання для самостійної навчальної роботи. Методика конспектування літературних джерел. Реферування та його етапи. Наукова робота студентів

Тема 9. Контроль та корекція навчальної діяльності.

Організація перевірки та оцінки знань з психології. Основні функції та принципи перевірки та оцінки знань. Види та форми (колоквиум, залік, екзамен, контрольна робота) перевірки знань. Поняття самоконтролю. Кваліфікаційні роботи: реферати, курсові, дипломні. Оцінка результатів навчальної діяльності студентів. Методика оцінювання. Корекція в навчальній діяльності.

Тема 10. Мотивація та активізація студентів в процесі вивчення дисципліни

Поняття мотиву та мотивації навчання студентів у вищій школі. Мотивування. Позитивна і негативна мотивація. Внутрішня та зовнішня мотивація. Класифікація мотивів учіння. Засоби мотивування студентів до учіння. Активізація студентів під час вивчення психології.

Тема 11. Розробка навчального курсу з психології.

Теоретичні знання як основа розробки курсу. Місце і роль життєвих психологічних знань в навчальному курсі. Друковані та електронні джерела. Схема розробки курсу В. Карандашева. Технологія розробки навчального курсу (вибір навчальних посібників, відбір змісту курсу, постановка навчальних цілей, розробка робочої програми, підготовка тематичного плану, змісту занять, розробка опитувальника для оцінки курсу студентами, планування окремих навчальних занять, розробка критеріїв оцінки знань і вмінь, розробка формату курсу).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	сем.	прак	с.р.		л	сем	лаб	с.р.
Змістовий модуль 1. Дидактичні основи організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти (ЗВО)										
Тема 1. Сучасна вища освіта в Україні	11	2	-	-	9		2			12
Тема 2. Зміст, завдання і функції викладання психології у вищій школі	13	2	2	-	9		-	-	-	12
Тема 3. Педагогічний процес як система	13	2	2	-	9		2	-	-	12
Тема 4. Педагогічні технології у викладанні психології	15	4	2	-	9		-	-	-	12
Тема 5. Таксономія навчальних завдань при вивченні психології	13	2	2	-	9		-	-	-	12
Тема 6. Особливості професійної діяльності викладача ЗВО	15	2	4	-	9		2	2	-	12
Разом за змістовним модулем 1	80	14	12	-	54	80	6	2	-	72
Змістовий модуль 2. Специфіка сімейного психологічного консультування в різних ситуаціях										
Тема 7. Основні форми організації навчального процесу в ЗВО	14	2	4	-	9	12	-	-	-	12
Тема 8. Керівництво самостійною роботою студентів	13	2	2	-	9	12	-	-	-	12
Тема 9. Контроль та корекція навчальної діяльності	13	2	2	-	9	12	-	-	-	12
Тема 10. Мотивація та активізація студентів в процесі вивчення дисципліни	13	2	2	-	9	15	2	-	-	13
Тема 11. Розробка навчального курсу з психології	16	2	4		10	17	2	2	-	13
Разом за змістовним модулем 2	70	10	14	-	46	70	4	2	-	64
ІНДЗ – к/р	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Семестровий контроль – екзамен	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	150	24	26	-	100	150	10	4	-	136

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1.	Зміст, завдання і функції викладання психології у вищій школі	2	-
2.	Педагогічний процес як система	2	-
3.	Педагогічні технології у викладанні психології	2	-
4.	Таксономія навчальних завдань при вивченні психології	2	-
5.	Особливості професійної діяльності викладача ЗВО	2	-
6.	Т.1 – 6. Модульна КР	2	2
7.	Основні форми організації навчального процесу в ЗВО	4	-
8.	Керівництво самостійною роботою студентів	2	-
9.	Контроль та корекція навчальної діяльності	2	-
10.	Мотивація та активізація студентів в процесі вивчення дисципліни	2	-
11.	Розробка навчального курсу з психології	2	2
12.	Т.7 – 11. Модульна КР	2	-
	Усього	26	4

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені навчальним планом

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Сучасна вища освіта в Україні	9	12
2	Зміст, завдання і функції викладання психології у вищій школі	9	12
3	Педагогічний процес як система	9	12
4	Педагогічні технології у викладанні психології	9	12
5	Таксономія навчальних завдань при вивченні психології	9	12
6	Особливості професійної діяльності викладача ЗВО	9	12
7	Основні форми організації навчального процесу в ЗВО	9	12
8	Керівництво самостійною роботою студентів	9	12
9	Контроль та корекція навчальної діяльності	9	12
10	Мотивація та активізація студентів в процесі вивчення дисципліни	9	13
11	Розробка навчального курсу з психології	10	13
	Усього	100	136

Завдання до самостійної роботи:

- 1) підготовка до семінарських занять;
- 2) підготовка і виступ з науковими доповідями, рефератами;
- 3) підготовка презентацій до виступів з певних тем чи питань курсу;
- 4) розробка лекції, семінарського чи практичного заняття з певної теми;
- 5) розробити критерії оцінювання діяльності студентів по курсу за 100-бальною шкалою;
- 6) розробка програми психологічного курсу.

8. Методи навчання

Для активізації процесу навчання студентів в ході вивчення дисципліни застосовуються такі навчальні технології та засоби:

– на лекціях чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага студентів на проблемних питаннях, наводяться приклади застосування тих чи інших закономірностей. Виявляються між предметні зв'язки. Аналізується зарубіжний та вітчизняний досвід вирішення окремих питань; студенти заохочуються до критичного сприймання нового матеріалу; використовуються наочні матеріали, схеми, таблиці, презентації та технічні засоби навчання;

– на семінарських заняттях обговорюються основні проблеми теми; проводяться дискусії, спрямовані на поглиблення, розширення та деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу, які сприяють активізації пізнавальної активності студентів, формулюванню самостійних суджень, умінню відстоювати власну позицію, аргументувати її, проводиться розв'язання практичних кейсів з проблемами психологічного консультування сім'ї, що сприяє розвитку професійних знань та умінь майбутніх психологів;

– під час контролю виконання студентами завдань для самостійної роботи обов'язково здійснюється аналіз, надаються рекомендації практичного характеру.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є

контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок, яка відповідає попередньо розробленим критеріям.

9. Методи контролю

Контроль навчальної роботи студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою: систематичність та активність роботи студента на лекціях та семінарських заняттях, опитування, тестування, виконання завдань самостійної роботи, обговорення та взаємооцінювання студентами виконаних завдань для самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань в ході семестру (реферування літератури або презентації з проблематики курсу).

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

- систематичність, активність, своєчасність та результативність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни, у тому числі виконання завдань до кожної теми;
- виконання завдань для самостійної роботи;
- виконання тестів поточного контролю та написання модульних контрольних робіт.

Поточний контроль знань, вмінь та навичок студентів передбачає застосування таких видів:

- обговорення питань, аналіз теоретичного матеріалу;
- тестові завдання;
- обговорення проблеми, дискусія;
- інше.

Об'єктом підсумкового контролю знань студентів у формі екзамену є відповідь на питання білету, які відображають програмний курс навчальної дисципліни, потребують вміння синтезувати отримані знання та застосовувати сформовані навички.

10. Розподіл балів, що отримують студенти (денна форма навчання)

Вид занять	Змістовий модуль №1	Змістовий модуль №2	Сума
	Т.1 – Т.6	Т.7 – Т.11	
Лекції	3,5 (7x0,5)	2,5 (5x0,5)	6
Семінарські заняття	15 (5x3)	18 (6x3)	33
Виконання завдань до самостійної роботи	10	10	20
МК-1, МК-2	10	10	20
Всього	38,5	40,5	79
Екзамен			20
Додатковий бал за активність			1
Усього			100

Розподіл балів, що отримують студенти (заочна форма навчання)

Вид занять	Змістовий модуль №1	Змістовий модуль №2	Сума
	Т1 – Т6	Т7 – Т11	
Лекції	6x1=6	4 x1=4	10
Семінарське заняття (письмове виконання завдань та виступи)	2x5=10	2x5=10	20
Виконання завдань до самостійної роботи	10	10	20
МК-1, МК-2 (письмова робота)	10	10	20
Всього	43	37	70
Іспит			30
Усього			100

13. Рекомендована література

Базова

1. Бойко-Бузиль Ю.Ю., Горбенко С.Л. та ін. Методика викладання психології у вищій школі : навч. посіб. Київ: Атіка, 2012. 272 с.
2. Власова О.І. Методика викладання психології. Підручник. Київ: Геопринт, 2011. 340 с. URL: <https://info.lekciya.com.ua/psihologiya/545/index.html> (дата звернення 07.09.22)
3. Гуляс І. А. Методика викладання психології: навчальний посібник.Київ : Видавництво «Людмила», 2018. 404 с.
4. Джеджула О.М. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Вінниця: ВНАУ, 2021. 208 с. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/27268.pdf> (дата звернення 07.09.22).
5. Жуков С. М., Самойлов В. В. Викладання психологічних дисциплін у сучасних навчальних закладах. Артемівськ: ДонУЕП, 2015. 435 с.
6. Ляховець Л.О. Методика викладання психології : навчально-методичний посібник. Чернігів: НУ «ЧК» імені Т.Г. Шевченка, 2020. 272 с.
7. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
8. Романовський О.Г., Резнік С.М. Методика викладання психології: навчально-методичний посібник. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. 51 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/185669298.pdf> (дата звернення 07.08.23).
9. Ткачук Т. Л. Методика викладання психології: навч.-метод. посібник. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал»», 2017. 110 с.
10. Туркот Т.І., Коновал О.А. Педагогіка та психологія вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Херсон: Олді-плюс, 2013. 466 с. URL: https://pidru4niki.com/18601127/pedagogika/urahuvannya_tipologichnih_osoblivoste_y_studentiv_navchalnovihovnomu_protsesi_vischogo_navchal#30 (дата звернення 07.08.23).

Додаткова

1. Алексюк А.А. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія. Київ, 2009. 124 с.
2. Варій М.Й., Ортинський В.Л. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 207 с.
3. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Навчальний посібник. Дрогобич: Коло, 2003. 154 с.
4. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 88 с.
5. Гапон Н. Психологія взаємин викладача зі студентами у світлі ціннісних засад європейської освіти. *Вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : збірник наукових праць. Вип. 38. Психологія. 2016. № 1. С.– 30-38.*

8. Романовський О.Г., Резнік С.М. Методика викладання психології: навчально-методичний посібник. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. 51 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/185669298.pdf> (дата звернення 07.08.23).

9. Ткачук Т. Л. Методика викладання психології: навч.-метод. посібник. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал»», 2017. 110 с.

10. Туркот Т.І., Коновал О.А. Педагогіка та психологія вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Херсон: Олді-плюс, 2013. 466 с. URL: https://pidru4niki.com/18601127/pedagogika/urahuvannya_tipologichnih_osoblivoste_y_studentiv_navchalnovihovnomu_protsezi_vischogo_navchal#30 (дата звернення 07.08.23).

Додаткова

1. Алексюк А.А. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія. Київ, 1998. 124 с.

2. Варій М.Й., Ортинський В.Л. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 207 с.

3. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навчальний посібник. Дрогобич: Коло, 2003. 154 с.

4. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 88 с.

5. Гапон Н. Психологія взаємин викладача зі студентами у світлі ціннісних засад європейської освіти. *Вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : збірник наукових праць. Вип. 38. Психологія. 2016. № 1. С. – 30-38.*

6. Гула Т., Гула О. Дослідження здатності до схематизації здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) як механізму їх професійного мислення та мислекомунікації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. Випуск 12 (57). 2020. С. 16-25.*

7. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 141 с.

8. Падалка О.С. та ін. Педагогічні технології: Навчальний посібник. К., 1996. 200 с.

9. Ушакова І.М. Взаємозв'язок особистісних та пізнавальних компонентів у психічному розвитку студентів УЦЗУ. *Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 6. Харків, УЦЗУ, 2009. С. 200 – 211*

10. Ушакова І.М. Особливості професійної ідентичності студентів. *Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 18. Харків, НУЦЗУ, 2015. С. 243-252.*

11. Ушакова І.М., Ковалевська О.А. Динаміка професійної мотивації майбутніх працівників органів внутрішніх справ. *Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 13. Харків, НУЦЗУ, 2013. С. 241-250.*

12. Ушакова І.М., Кубанов М. Особливості самооцінки та рівня домагань у студентів та курсантів НУЦЗУ з різною успішністю учбової діяльності.

Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 10. Харків, НУЦЗУ, 2011. С. 246-253.

13.Цехмістрова Г.С, Фоменко Н.А. Управління в освіті та педагогічна діагностика. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2005. 179 с.

14.Napon N. Educational prospects of the practical solution of personal ontological insecurity. PNAP. *Scientific Journal of Polonia University*. 2021. 44 (nr 1). P. 34–40. URL: <http://pnap.ap.edu.pl/index.php/pnap/issue/archive> (дата звернення 07.09.22)

15.Olena KONOVALOVA, Tamara SKORYK, Vitaliia MYROSHNYCHENKO, Vitalii TOMENKO, Iryna USHAKOVA. DETERMINANTS OF STUDENTS' MOTIVATIONAL READINESS FOR FUTURE PROFESSIONAL ACTIVITY. *Nuances: Estudos sobre Educação*, v. 31, jan./dez. *Publicação Contínua. Universidade Estadual Paulista* 2020. Pp. 456-470.